

וזאת התרומה אשר תקחו מאתם זהב וכסף ונחשת – שם משמואל לשבת תרומה

שמות פרק כה

- (א) וידבר ה' אל משה לאמר :
- (ב) דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי :
- (ג) וזאת התרומה אשר תקחו מאתם זהב וכסף ונחשת :
- (ד) ותכלת וארגמן ותולעת שני ושש ועזים :
- (ה) ועלת אילם מאדמים ועלת תחשים ועצי שטים :
- (ו) שמן למאור בשמים לשמן המשחה ולקטרת הסמים :
- (ז) אבני שהם ואבני מלאים לאפד ולחשן :
- (ח) ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם :

שם משמואל תרומה - ור"ח אדר שנת תרע"ג

במדרש רבה (לה, ה) וזאת התרומה אשר תקחו מאתם זהב וכסף ונחשת. זהב - זו בבל וכו', כסף - זו מדי וכו', נחשת - זו יון וכו', אבל ברזל אין כתיב כאן לא במקדש ולא במשכן למה? שנמשלה בו אדום הרשעה שהחריבה בית המקדש¹. ובמדרש תנחומא (ז) מונה זהב וכסף ונחשת כנגד שלש המלכויות הראשונות כמו במדרש רבה, ומסיים ועלת אילם מאדמים כנגד מלכות אדום שנאמר (בראשית כה, כה) ויצא הראשון אדמוני². והנה נראה שהמדרשים חולקים. ונראה לפרש באופן שיהיו כל דברי חכמים קיימים. דהנה יש להתבונן מה ענין ארבע המלכויות אצל המשכן. ויש לומר דהנה במדרש רבה והארץ היתה תהו ובהו וגו' תהו זה מלכות בבל, ובהו זה מלכות מדי, וחשך זה מלכות יון, על פני תהום זה מלכות אדום, ורוח אלקים זה מלך המשיח³, הרי כי נרמזו בתחילת הויתו של עולם. וכן דרשו ז"ל (שם פ' ט"ז) בד' נהרות הארבע מלכויות⁴. ואף כי אלמלא חטא אדם הראשון לא היה הרע כלל בעולם, ובהכרח לומר ששורש שרשם הוא בקדושה, ורק מחמת החטא כשנשתלשלו למטה נעשו לרע גמור עד שהם מתנגדים למלכות שמים. ועל כן המשכן שהוא בדוגמת כלל בריאת העולם כמבואר במדרשים⁵ והובא בספר צרור המור באריכות אחת לאחת למצוא חשבון נגד כל מאמר שבעשרה מאמרות, על כן נרמזו נמי תיכף בתחילת הויית המשכן הארבע מלכויות, שהכוונה לקרב באמצעות המשכן והמקדש את כל באי עולם תחת כנפי השכינה, וכמו שיהיה הענין לעתיד, כדכתיב (צפניה ג, ט) אָז אֶהְפֹּךְ אֶל עַמִּים שְׁפָה בְרוּרָה לְקֹרֵא כָּל־שֵׁם ה', וכתוב (ישעיה ב, ג) וְהָלְכוּ עַמִּים רַבִּים וְאָמְרוּ לָכוּ וְנַעֲלָה אֶל הַר ה' אֶל בַּיִת אֱלֹהֵי יַעֲקֹב וְגו', והיינו משום שאז רוח הטומאה יעביר מן הארץ וישוּב הַכֹּל אֶל הַשּׁוֹרֵשׁ, ובשרשם הרי הכל בקדושה. וזה שבא הרמז בתחילת הוית מועדי אל הארץ. והנה שלש מלכויות

- 1 **שמות רבה** לה, ה : דבר אחר ועשית את הקרשים מה כתיב למעלה וזאת התרומה אשר תקחו מאתם זהב וכסף ונחשת. **זהב - זו בבל** שנאמר (דניאל ב, לב) הוא צלמא ראשה די דהב טב. **וכסף - זו מדי** שנאמר (שם) חדוהי ודדעוהי די כסף. **נחשת - זו יון** שנאמר (שם) מעוהי ויךתה די נחש. אבל **ברזל** אין כתיב כאן לא במקדש ולא במשכן. למה? שנמשל בו אדום שהחריבו בית המקדש ללמדך שמכל המלכויות יקבל הקב"ה דורון לעתיד לבא חוץ מאדום. והרי בבל היא החריבה אותו אלא על שלא קעקעה אותו אבל אדום מה כתיב בה (תהלים קלז) האומרים ערו ערו עד היסוד בה עד עכשיו היסוד בה לפיכך לא נכתב ברזל במשכן ובמקדש שמשולך בו אדום...
- 2 **תנחומא תרומה פרק ז** : וזאת התרומה אשר תקחו וגו' **זהב - כנגד מלכות בבל** דכתיב ביה (דניאל ב, לח) אַנְתָּה {אנְתָּה} הוא ראשה די דהבא. **כסף - כנגד מלכות מדי** דכתיב (אסתר ג, ט) וַעֲשֶׂרֶת אֶלְפִים כֶּפֶר כֶּסֶף. **נחשת - כנגד מלכות יון** שהיא פחותה מכולם. **ועלת אילם מאדמים - כנגד מלכות אדום** שנאמר (בראשית כה, כה) ויצא הראשון אדמוני. אמר הקב"ה אע"פ שאתם רואין ארבע מלכויות מתגאותות ובאות עליכם, אני מצמיח לכם ישועה מתוך שעבוד. מה כתיב אחריו **שמן למאור זה מלך המשיח** שנאמר (תהלים קלב, יז) שֵׁם אֲצִמִּיחַ קֶרֶן לְדָוִד עֲרֹכְתִי גֵר לְמִשְׁיחִי.
- 3 **בראשית רבה** ב, ד : רבי שמעון בן לקיש פתר קריא בגליות **והארץ היתה תהו ובהו זה גלות יון** שהחשיכה עיניהם של ישראל בגזירותיהן שהיתה אומרת להם כתבו על קרן השור שאין לכם חלק באלהי ישראל **על פני תהום זה גלות מלכות הרשעה** שאין להם חקר כמו התהום מה התהום הזה אין לו חקר אף הרשעים כן **ורוח אלקים מרחפת זה רוחו של מלך המשיח** היאך מה דאת אמר (ישעיה יא) ונחה עליו רוח ה'.
- 4 **בראשית רבה** טז, ד : אמר רבי תנחום בשם רבי יהושע בן לוי עתיד הקב"ה להשקות כוס תרעלה לאומות ממקום שהדין יוצא מאי טעמא ונחר יוצא מעדן להשקות את הגן ומשם יפרד והיה לדי' נהרים אין כתיב כאן אלא לדי' ראשים אלו ד' גליות כנגד ד' ראשים **שם הא' פישון זו בבל** על שם (חבקוק א) ופשו פרשיו... **ושם הנהר השני גיחון זו מדי** היה המן שף עמה כנחש על שם על גחונך תלך. **חדקל זו יון** שהיתה קלה וחדה בגזירותיה שהיתה לישראל כתבו על קרן השור שאין לכם חלק באלהי ישראל... **והנהר הרביעי הוא פרת זו אדום** פרת שהפירה והצירה לבניו (נ"א לפניו) פרת שפרה ורבה מברכתו של זקן פרת שאני עתיד להפרע לה פרת על שם סופה (ישעיה סג) פורה דרתי לבדי וגו'.
- 5 **במדרש רבה** יב, יא : נצבו כמו נד נוזלים מי הקים כל אפסי ארץ וכי משך הקים כל אפסי ארץ אלא שהקים אוהל מועד שהעולם הוקם עמו ריב"ל בשם רשב"י להקים המשכן אין כתיב כאן אלא להקים את המשכן אחר הקים עמו שנקרא אוהל כשם שהמשכן נקרא אוהל מועד כמה דתימא (ישעיה מ) וימתחם כאוהל לשבת שעד שלא הוקם המשכן היה העולם רותת משהוקם המשכן נתבסס העולם לכך נאמר להקים את המשכן ; ראה גם שם פסקה יב ; וכן שם פסקה יג : ד"א את המשכן שהוא שקול כנגד העולם שקרוי אוהל כשם שמשכן קרוי אוהל... ; **תנחומא פקודי ב** : א"ר יעקב בר' אסי למה הוא אומר ה' אהבתי מעון ביתך ומקום משכן כבודך בשביל ששקול כנגד בריאת עולם כיצד בראשון כתיב בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ וכתוב (תהלים קד) נוטה שמים כיריעה ובמשכן מה כתיב ועשית יריעות עזים (שמות כו) בשני יהי רקיע ואומר בהן הבדלה שנאמר ויהי מבדיל בין מים למים ובמשכן כתיב והבדילה הפרוכת לכם (שם) בשלישי כתיב מים שנאמר יקוּו המים ובמשכן כתיב ועשית כיוור נחשת וכנו נחשת וגו' ונתת שמה מים (שם ל) ברביעי ברא מאורות דכתיב יהי מאורות ברקיע השמים ובמשכן כתיב ועשית מנורת זהב (שם כח) בחמישי ברא עופות שגא' ישרצו המים שרץ נפש חיה ועוף יעופף ובמשכן כנגד לעשות קרבנות כבשים ועופות (ובמשכן והיו הכרובים פורשי כנפים למעלה) (שם) בששי נברא אדם שנאמר (בראשית א) ויברא אלהים את האדם בצלמו בכבוד יוצרו ובמשכן כתיב אדם שהוא כהן גדול שנמשח לעבוד ולשמש לפני ה' בשביעי ויכולו השמים והארץ ובמשכן כתיב ותכל כל עבודת בבריאת העולם כתיב ויברך אלהים ובמשכן כתיב ויברך אותם משה בבריאת העולם כתיב ויכל אלהים ובמשכן כתיב ויהי ביום כלות בבריאת העולם כתיב ויקדש אותו ובמשכן כתיב וימשח אותו ויקדש אותו ולמה המשכן שקול כנגד שמים וארץ אלא מה שמים וארץ הם עדים על ישראל דכתיב העידותי בכס היום את השמים ואת הארץ (דברים ל) אף משכן עדות לישראל שנאמר אלה פקודי המשכן משכן העדות לכך נאמר ה' אהבתי מעון ביתך ומקום משכן כבודך וגו'.

הראשונות, שלהן רמוז גמל שפן ארנבת כבמדרש (ויק"ר פ' י"ג) סימן טהרה שלהם מבפנים, והם מעלה גרה אך סימן הטומאה שלהם בחוץ שפרסה אינם מפריסים,⁶ וזה מורה שבפנימיות יש בהם שורש קדוש אך בחיצוניות נעשו רע וטמא, ועל כן לעתיד שיעביר רוח הטומאה וישאר השורש קדוש יתקבלו להקדושה, ועל כן נתקבלו זהב וכסף ונחושת למעשה המשכן בפנים, אבל אדום שהיא בהיפוך שסימן הטהרה שלה הוא מבחוץ וסימן הטומאה בפנים ומורה ששרשה בקדושה הוא רק בחיצוניות שבה, אבל בפנימיות שלה כולה רע, ומזה הטעם כתיב (עובדיה א, יח) וְלֹא יִהְיֶה שְׂרִיד לְבַיִת עֲשׂוֹ, שלעתיד שתתגלה הפנימיות לא יהיה לעשו שום מקום מציאות, על כן בלתי מתקבל מדוגמא דידיה למשכן, ומכל מקום חלקי הטוב שבחיצוניותו לא יאבד ולעתיד תהיה ממנו קליפת הפרי, כי הקליפה צריכה להיות שומר לפרי, אלא שבזמן הזה הקליפה היא בטומאה, ולעתיד שתתבטל מציאות הטומאה תהיה הקליפה גם כן מצד הקדושה, ויש רמז לזה שבקצת פירות גם הקליפה נאכלת עם הפרי, והוא רמז שהקליפה היא נמי מצד הקדושה, ולעתיד כולם יהיו רק מצד הקדושה. ובכן לא פליגי המדרשים, דבמדרש רבה מיירי מה שנתקבל לגוף המשכן שהוא כסף וזהב ונחושת, לזה אמר שברזל שהוא נגד אדום לא נתקבל, אך בתנחומא איתא ועורות אלים מאדמים שהוא מכסה לאוהל כקליפה לפרי והוא בחיצוניות זה נתקבל מאדום, שבחיצוניות שלו היה מעט ושורש טוב וזה נתקבל לקדושה:

שם משמאל פרשת תרומה - שנת תרע"ח

ונראה דהנה במד"ר (פ' ל"ה) וזאת התרומה אשר תקחו מאתם זהב וכסף ונחושת זהב זו בבל וכו' וכסף זו מדי וכו' נחושת זו יון, אבל ברזל אין כתיב כאן לא במקדש ולא במשכן למה שנמשלה בו אדום הרשעה וכו'. ויש להבין מה עבדיתייהו דמלכיות הכא, שהרי אין לאומות שום מקום במשכן, ואינו דומה למקדש שהיו רשאים ליקרב עד החיל, אבל במשכן כלל כלל לא. ונראה דהנה בתנחומא ועורות אלים מאדמים זו אדום, ואמרנו לפרש דלא פליגי הרבה והתנחומא, דהנה בויק"ר (פ' י"ג) דגמל שפן ארנבת מקבילים לשלש המלכיות הראשונות והחזיר למלכות הרביעית, והנה גמל שפן ארנבת סימן טהרה האחד שיש בהן הוא מבפנים שהן מעלה גרה מורה ששורשם בקדושה [כי כל דבר מוכרח שיהי' לו שורש בקדושה ואלמלא כן לא הי' חין] היא בפנימיותן, אבל חזיר סימן הטהרה שלו הוא מבחוץ שהוא מפריס פרסה והיא גרה לא יגר מורה שבפנימיותו הוא כולו רע ושורשו בקדושה הוא רק בחיצוניותו, וע"כ לעתיד לא יהי' שריד לבית עשו. ויובן עפ"י מה שהגיד הבעש"ט ז"ל שהא דאמרו ז"ל (נדרים ח' ע"ב) לעתיד לבוא הקב"ה מוציא חמה מנרתיקה צדיקים מתרפאים בה ורשעים נדונין בה, היינו משום דחמה היא מלך הנבראים וכשיוציא חמה, מנרתיקה ותשאר ערום בלי לבוש כך יהיו כל הנבראים שתחתיה, שישארו ערום בלי לבוש, ואז יתראה כל דבר כמו שהוא באמת בלי כחל וכלי שרק, וע"כ הצדיקים שבעצם הם טובים ואם יש בהם מעט רע הוא רק במקרה וכמו לבוש להם, ע"כ אז כשיסתלק הלבוש ישארו כולו טוב, אבל הרשעים הם בהיפוך שעצמם רע ומעט טוב שנמצא בהם הוא במקרה ולבוש להם, וע"כ כשיתערטלו מהלבוש יתראה שאין בהם אלא רק רע, וזהו צדיקים מתרפאים בה ורשעים נידונים בה, ודפח"ח. וע"כ שלש המלכיות הראשונות שמעט הטוב ושרשם בקדושה הוא בפנימיותם, ואף שיתערטלו מ"מ ישאר שרשם בקדושה שהוא בפנימיותם, אבל עשו שבפנימיותו הוא כולו רע [ואף שהיו בו נשמות קדושות כידוע מינן הוּו אלא שהיו בשבי' אצלו, ובסוד כי ציד בפיו שהגיד הרה"ק המגיד ז"ל מראוונא שהנשמות הקדושות שהיו בו היו רק בפיו, עכ"ד, והכתוב קראם ציד, כי בצידה היו אצלו ונתבררו ממנו עד עת קץ] ושורשו בקדושה הי' רק בחיצוניותו, ע"כ כשיתערטל מחיצוניותו לא ישאר אצלו בפנימיותו שום שורש וענף, וע"כ לא יהי' שריד לבית עשו:

ומעתה מיושב דלא פליגי הרבה ותנחומא, דודאי דוגמתם הנצרך למשכן הוא צד שורש הקדושה שבהם, וע"כ שלש הראשונות שצד הקדושה שבהם בפנימיותם וחלקם הפנימי שבהם נכנס לקדושה, וזהו זהב וכסף ונחושת שנצרך בפנימיות המשכן, וזהו אין לעשו שום שייכות, שהרי אין לו בפנימיות קדושה של כלום, וזהו לא יהי' שריד לבית עשו היינו הפנימיות שבו שמכונה בשם בית, כי שדה הוא נגלה מורה על חיצוניות, ובית מורה על פנימיות, ומזה מיירי הרבה, אבל התנחומא מיירי מחיצוניות של עשו שרק לעתיד יתערטל מלבשו, אבל בזמנה"ז שעודנו לבושו עליו ובלבושו יש לו שורש בקדושה זה נתקבל גם למשכן, ובודאי מעט קדושה שהיתה לו בחיצוניות ישאר ממנו גם לעתיד אחר שיתלבן ויזדכך כמו קליפה שומר לפרי, וע"כ נעשה בו נמי לבוש וכיסוי למשכן בחיצוניות והיא המכסה עורות אלים מאדמים:

וממוצא דברים אלו שצד ושורש הקדושה שיש באומות נתקבל למשכן, ובודאי הכוונה שבאמצעות שורש זה שנתקבל למשכן יהי' מקום לכל האומות להמשך אחר הקדושה שיתקנו מעשיהם להתקיים בהם (ישע"י מ"ה) פנו אלי והושעו כל אפסי ארץ ואמרו ז"ל כהנים לויים וישראלים לא כתיב אלא כל אפסי ארץ, וזה מבואר מה עבדיתייהו דמלכיות במשכן:

6 **ויקרא רבה** יג, ה: דבר אחר את הגמל זו בבל כי מעלה גרה היא שמקלסת להקב"ה רבי ברכיה ורבי חלבו בשם ר' ישמעאל בר נחמן כל מה שפרט דוד כלל אותו רשע בפסוק אחד שנאמר (דניאל ד) כען אנה נבוכדנצר משבח ומרומם ומנהדר למלך שמיא משבח (תהלים קמז) שבחי ירושלים את ה' ומרומם (שם ל) ארוממך ה' ומהדר (שם קד) ה' אלקי גדלת מאד הוד והדר לבשת די כל מעבדוהי קשוט (שם קלח) על חסדך ועל אמתך די כל ארחתיה דין (שם צו) ידין עמים במישרים ודי מהלכין בגוה (שם צג) ה' מלך גאות לבש יכיל להשפלה (שם עה) וכל קרני רשעים אגדע ואת השפן זו מדי כי מעלה גרה הוא שמקלסת להקב"ה שנא' (עזרא א) כה אמר כורש מלך פרס ואת הארנבת זו יון כי מעלת גרה היא שמקלסת להקב"ה אלכסנדרוס מוקדן כד הוה חמי לר"ש הצדיק אומר ברוך ה' אלקי של שמעון הצדיק את החזיר זה אדום והוא גרה לא יגר שאינה מקלסת להקב"ה ולא דיין שאינה מקלסת אלא מחרפת ומגדפת ואומרת (תהלים עג) מי לי בשמים. ראה עוד שם בהרחבה בכל הסימן.